

**Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és
Társadalomtudományi Kar**

Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola

**CODIFICATION OF IFRS DERIVING FROM THE
EXPERIENCES ON US GAAP CODIFICATION
MODELL**

Az IFRS kodifikációja a US GAAP kodifikációs modell tapasztalatai alapján

Ph.D. doktori értekezés téziszfüzete

Készítette: Rózsa Ildikó

Témavezető: Dr. Laáb Ágnes

Budapest, 2013

Tartalomjegyzék

1.	A KUTATÁS CÉLJA	3
2.	A KUTATÁS MÓDSZERTANA.....	7
3.	TÉZISEK	11
4.	AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE.....	18
5.	AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB SZAKIRODALMA	21
6.	AZ ÉRTEKEZÉS SZEMPONTJÁBÓL RELEVÁNS SAJÁT PUBLIKÁCIÓK	22

1. A kutatás célja

Értekezésem kutatási témája a US GAAP¹ „kodifikációs modelljének” tapasztalatán nyugvó IFRS² kodifikáció lehetőségének vizsgálata. Az IFRS rendszer tartalmi harmonizációja helyett – mivel a két szabályrendszer egymáshoz közelítésének, harmonizációjának folyamata már több éve kemény szakmai vitákat generál, – azt vizsgáltam, hogy **mennyiben lehet releváns az amerikai számvitel 2009-ben bekövetkezett szabályrendszer átalakításához hasonló módosítás az IFRS-ek rendszerében. A dolgozatban a két rendszer formai megjelenését, használhatóságát elemzem, kizárólag a formai, strukturális különbségekből fakadó használhatóságra fókuszálva az egyes értékelési, megjelenítési és bemutatási szabályok eltéréseinek vizsgálata helyett.**

Napjainkban már látható, hogy várhatóan a két rendszer közül az IFRS válhat világstandarddá, ezért különösen indokolt e formai kérdések alapos újragondolása, ha annak végeredménye gyakorlatban könnyebben áttekinthető és kezelhető rendszert eredményez.

Előzmények:

Jelenleg a világon két jelentős számviteli rendszer létezik egymás mellett, a US GAAP és az IFRS, amelyek egymástól többé-kevésbé eltérő szemléletben közelítik meg a számviteli és pénzügyi beszámolási kötelezettséget. Az IFRS és a US GAAP rendszere is alapvetően standard-alapú rendszerként került kialakításra. A szakirodalomban az amerikai számvitelt többnyire a szabályokra, míg az IFRS rendszerét az alapelvekre épülő rendszerként nevesítik. E megkülönböztetés azonban elsősorban az általuk megfogalmazott értékelési, bemutatási, besorolási, közzétételi szabályokhoz kapcsolódik.

¹ US GAAP: Generally Accepted Accounting Principles in the United States, az Amerikai Egyesült Államok számviteli szabályozása

² IFRS: International Financial Reporting Standards, a nemzetközi beszámolóképzési standardok és értelmezéseik

Az IFRS, és kezdetben a US GAAP rendszere is alapvetően standard-alapú rendszerként került kialakításra. Mivel a standardok és az értelmezések egy-egy kiemelt témakörre koncentrálnak, igyekeznek azt átfogóan feldolgozni, miközben nagy figyelmet kell fordítaniuk a standardok közötti összefüggésekre. Nem minden témakörre létezik standard, ugyanakkor vannak olyan témák, amelyekben több standard is kibocsátásra került, és ezek összefüggéseikben alkotnak egységet.

Az IFRS-ek és a US GAAP standardok teljes anyagának terjedelme meglehetősen nagy, emellett a standardok számozásának sorrendje nem követi sem a beszámoló részek szerkezetét, sem a beszámoló összeállításánál előforduló feladatok logikai rendjét. Egy adott elszámolási, értékelési probléma megoldásához jelentős szintetizáló és rendszerező készség is szükséges az egyes témákra vonatkozó követelmények alapos ismerete mellett. Mindkét rendszer esetében átfogó, összefüggéseket felismerő, naprakész szabályismeret kell ahhoz, hogy megválaszolhassunk bármely kérdést az éves beszámoló tartalmával kapcsolatban és ezeket úgy tudjuk alkalmazni, hogy figyelembe vesszük ezek kölcsönhatásaiból származó változásokat is.

A US GAAP rendszerében a Kodifikáció előtt már több mint kétezer darab standard, útmutató és értelmezés volt. Áttekintésük még a gyakorlott szakemberek számára is nagy kihívást jelentett, míg egy kezdő US GAAP alkalmazónak szinte teljesen lehetetlen volt. A standardrendszer problémáit felismerve az FASB³ projektet vezető csapata kérdőíves felmérést végzett számos társaság és szakértő körében. A kérdőíves felmérés eredménye azt igazolta, hogy az akkori rendszert át kell strukturálni. Ez történt az újrakodifikálás során, melynek elsődleges célja az volt, hogy az akkorra már igen kusza, gyakran átláthatatlan szabályozásrendszer struktúráját áttekinthető módszertanná alakítsák át.

Az amerikai számviteli szabályozási rendszerben így 2009. július 1-jétől jelentős változások történtek az Amerikai Standard Kodifikációs rendszerének kialakításával. A könnyebb alkalmazhatóság érdekében megvalósították a standard-alapú rendszer újrakodifikálását (egységes formai szerkezetbe integrálását), témakörökbe való átrendezését, amelynek gyakorlati hasznaként egy jelenleg sokkal érettebb, feldolgozhatóbb szabályozási környezet áll a felhasználók rendelkezésére. Az

³ FASB: Financial Accounting Standards Board, a US GAAP standard alkotó testülete

újrakodifikálás során a US GAAP szabályok lényegi változtatása nélkül életbe léptettek egy olyan rendszerezési technikát, amely megkönnyítette e szabályok áttekinthetőségét és használhatóságát.

A Kodifikáció előtti US GAAP rendszert összehasonlítva az IFRS jelenlegi rendszerével megállapítható, hogy az IFRS szabályainak szétdaraboltsága nem olyan magas fokú, mint az amerikai standardoké. Sokkal kevesebb a standardalkotó testületek száma és kevesebb standard is került eddig kibocsátásra⁴. További különbség adódik abból, hogy az amerikai standardalkotásban szereplő szervezetek közül több már közel 50 éve működik, és a folyamatos gazdasági változások eredményeként újabb és újabb szabályok kerültek kiadásra, illetve módosításra.

Az IFRS standardok száma ugyan kevesebb, mint a US GAAP Kodifikáció előtti állapotában, ennek ellenére már jelenlegi állapotában sem egyszerű az áttekinthetőségük. Az IFRS felépítése, illetve a standardok kapcsolati hálójának összetett képe alapján arra a következtetésre jutottam, hogy érdemes lenne ugyanazt a kérdéssorozatot feltenni az IFRS alkalmazók számára, melyet az amerikai standardalkotók fogalmaztak meg a Kodifikáció előtt.

Az amerikai standardok kodifikációjának kialakítása során többször elgondolkodtatott, vajon miért egy új, egységes szerkezetet alakítottak ki? Miért nem a már meglévő standardokat alakítják át új standardokká? Hiszen amennyiben több standardalkotó szervezet több standardot alkotott, azaz duplikálások, illetve ellentmondások történtek, nem lett volna egyszerűbb egy új standardlistát elkezdni, akár az IFRS mintájára, és abba összefoglalni a korábbi standardokat? Hiszen az angolszász számviteli szabályozások standard-alapú megoldásokat követnek, mint például az angol (UK GAAP) szabályozás is.

Úgy gondolom, hogy az amerikai számviteli standardok tapasztalatai, a rendszer és a környezet változása megkövetelte az egységes, könnyen áttekinthető és kezelhető rendszer kialakítását. Ebből a feltevésből kiindulva **szükségnek láttam megvizsgálni, nem lenne-e áttekinthetőbb és könnyebben kezelhető az IFRS is egy a US GAAP-éhez hasonló, kodifikált rendszerré átalakítva?**

⁴ Az amerikai rendszerhez képest, az IFRS-ben a hatályos standardok száma 40 darab, és az értelmezések száma 27 darab. Az oldalak számát tekintve a US GAAP szabályok a Kodifikáció előtt becslések szerint közel 30,000 oldal anyagot jelentettek, míg az IFRS kb. 3500 oldalas irodalom.

Milyen részcélokat fogalmaztam meg és oldottam meg e feladat elvégzése érdekében a kutatás során?

1. Kutatásom elsődleges célja annak vizsgálata volt, hogy fennállnak-e azok a körülmények, amelyek az amerikai standardrendszer átalakításához vezettek, illetve támogatná-e az IFRS alkalmazását és további globalizálódását egy egységes szerkezetbe foglalt standardrendszer. A gondolat elsősorban azért merült fel bennem, mert Közép-Európában általában az előíró jellegű számviteli gyakorlatot találjuk megszokottnak, így a standardokra épülő szabályozási formára történő átállás nehézségekbe ütközik.
2. Az amerikai standard-alapú rendszer átalakításának pozitív tapasztalata alapján joggal merül fel a kérdés: nem lenne érdemes az IFRS jelenlegi rendszerét is átalakítani az amerikai struktúra mintájára? Kutatásom során azt a kérdést tettem fel, hogy a standard-alapú rendszer átalakítása vajon támogatja-e a felhasználókat a számviteli szabályok megismerésében? A kérdés megválaszolását az amerikai szabályozást vizsgáló kérdőíves kutatásom eredményeire alapoztam.

2. A kutatás módszertana

Kutatási problémámat a nemzetközi számvitel területén szerzett évtizedes tapasztalatom alapján fogalmaztam meg. Módszertanilag ehhez **első lépésben** a szakirodalom feldolgozására és kritikai értékelésére támaszkodtam. Ennek keretében a hivatkozásokban szereplő mintegy 54 forrásmunka mellett, szükségem volt arra a naprakész ismeretanyagra is, amelyet az alábbi speciális szakmai háttéranyagok jelentettek:

- az amerikai standardalkotó testület (FASB) által kiadott közlemények, kutatási eredmények feldolgozása az amerikai Kodifikációról, valamint az IFRS konvergencia eredményeiről,
- az európai standardalkotó testület (IASB⁵) által közzétett konvergencia tárgyalások eredményei (2003 óta napjainkig),
- az amerikai tőzsd felügyelet (SEC⁶) általi kutatások, felmérések a közös számviteli szabályok kialakításával kapcsolatban,
- Világbank országértékelései 2006-tól napjainkig a számviteli harmonizáció témakörében,
- az amerikai könyvvizsgálói testület (AICPA⁷) közzétételei
- Az IASB technikai vezetőivel készített személyes interjúk (2012 május).

A kutatásom **másik fontos módszertani megközelítése** a kérdőíves felmérés és annak kiértékelése volt. A kérdőíves kutatást arra az amerikai standardalkotó szervezet (FASB) által publikált felmérésre alapoztam⁸, amelynek eredménye alapján döntöttek a Kodifikáció bevezetéséről. Ezt a kérdőívet felhasználva és kibővítve, megkerestem amerikai és európai tőzsdén lévő multinacionális társaságok pénzügyi és számviteli szakembereit, akiken keresztül kérdőíves technikával vizsgáltam meg a feltevéseim helyességét. A kérdőíves kutatás célja elsősorban az volt, hogy megvizsgáljam, hogy az amerikai Kodifikáció bevezetése milyen fogadtatásra talált, valamint az, hogy feltárjam, hogy az amerikai Kodifikáció előtti állapot fennáll-e az IFRS alkalmazók körében.

A kérdőíveket két csoportot kialakítva a következő módon állítottam össze:

⁵ International Accounting Standards Board

⁶ Securities and Exchange Commission

⁷ American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)

⁸ lásd 4.1.1. fejezet

1.csoport: *US GAAP-et alkalmazó amerikai tőzsdei társaságok tapasztalatai a Kodifikáció bevezetése után*

Az első csoport esetében a vizsgálat célja az volt, hogy az amerikai tőzsdén lévő vállalkozások tapasztalatait felmérjem a Kodifikáció bevezetése óta. A Kodifikációs rendszer bevezetése után néhány évvel megvizsgáltam az FASB által korábban közzétett kérdőíves kutatás eredményeinek változását: valóban megoldotta-e a Kodifikáció bevezetése a korábban kialakult problémákat és nehézségeket? Fennállnak-e még az előző szabályozási rendszer jellemzői?

A kutatás során ennek érdekében ugyanazokat a kérdéseket tettem fel, amellyel a Kodifikáció előtt az FASB térképezte fel bevezetésének vizsgálatát, majd ennek eredményeit összehasonlítottam a Kodifikáció előtti eredményekkel. A felmérésben részt vevő vállalatok száma 100 darab volt, a megkérdezettek elsősorban a közép-európai régió (elsősorban Magyarország) US GAAP alkalmazóinak köréből kerültek ki.

A kiválasztásnál ügyelnem kellett arra, hogy csak az amerikai tőzsdén lévő társaságok leányvállalatai kötelezettek US GAAP szerinti beszámoló elkészítésére, ezeket viszont igyekeztem széles körben lefedni. A közép-európai régióban a merítés egyik legfőbb szempontja az volt, hogy a külföldi US GAAP felhasználók számára a keresés, illetve az áttekinthetőség még inkább nehezebb, mint az amerikai alkalmazók számára. A vállalatok kiválasztásánál megvizsgáltam a saját tőkéje alapján legnagyobb 40 amerikai tőzsdei kibocsátó vállalatot, majd közülük megkerestem azokat a társaságokat, amelyeknek a régióban van leányvállalatuk és őket kértem fel a kérdőív kitöltésére.

A kérdőíves felméréssel az amerikai tőzsdén jegyzett vállalatok leányvállalatainak (vagy azok leányvállalatainak) pénzügyi, számviteli kollégáit értem el. A nagyobb társaságoknál előfordult olyan, hogy egy nagy multinacionális társaság magyar, lengyel, bolgár leányvállalata is kitöltötte a kérdőívet, őket országonként külön egységnek számoltam.

A kérdéseket – az FASB eredeti kérdéseit átfogalmazva – már a jelenleg alkalmazott rendszerre vonatkoztatva tettem fel. A kutatás során 100 darab európai vállalat munkatársai számára küldtem el a kérdőívet, a visszaérkezett kérdőívek közül 74 darabot találtam kutatás szempontjából értékelhetőnek.

2.csoport: IFRS-t alkalmazó európai tőzsdei társaságok tapasztalatai

Az IFRS-t alkalmazó tőzsdei társaságok esetében a kutatás elsődleges célja az volt, hogy megvizsgáljam, hogy az IFRS jelenlegi alkalmazása mennyiben jelent számukra nehézséget és egy amerikai Kodifikációhoz hasonló szerkezeti átalakítás mennyiben jelentene számukra támogatást. A kérdőíveken megint az FASB által az amerikai kutatás során feltett kérdéseket szerepeltettem.

A minta kialakítása során kizárólag multinacionális társaságokhoz küldtem kérdőívet, mivel Magyarországon, illetve a régióban elsősorban a tőzsdén jegyzett, illetve külföldi anyavállalati tulajdonosi struktúrával rendelkező társaságok alkalmazzák az IFRS szabályait. 300 darab európai multinacionális vállalat kontrollerei, főkönyvelői, pénzügyi igazgatói részére küldtem ki a kérdőíveket. A visszaérkezett kérdőívek közül 194 darab volt értékelhető.

Összefoglalóan a következő táblázatban mutatom be a kérdőíves kutatás legfontosabb szempontjait:

	US GAAP	IFRS
Megkérdezett társaságok	az amerikai tőzsdén jegyzett társaságok	az Európai Unióban tőzsdén jegyzett társaságok
Kérdések elsődleges célja	a Kodifikáció bevezetése utáni eredményesség, sikeres volt-e, megoldotta-e a korábbi problémákat?	fennállnak-e azok a körülmények, amelyek az amerikai Kodifikációt kiváltották? Előnyt jelentene-e az IFRS kodifikációja az amerikai mintára?
Megkérdezett vállalatok száma	100 darab	300 darab
Értékelhető válaszok száma	74 darab	194 darab

A két kérdőíves kutatás eredményét összehasonlítva, eredményét kritikai szemmel vizsgálva fogalmaztam meg téziseimet.

3. Tézisek

1. tézis (Andor, Rózsa, 2013⁹): a US GAAP standardok és értelmezéseik újrakodifikálásának eredményeként jelentősen javult a közép-európai régió US GAAP felhasználói számára az amerikai számviteli rendszer áttekinthetősége, kezelhetősége.

A tézist elsősorban a kérdőíves kutatás eredményeire alapozva fogalmaztam meg. Az 1. csoportba tartozó amerikai tőzsdei társaságoknak kiküldött kérdőíves felmérés eredményei igazolták a Kodifikáció bevezetésének eredményességét (lásd Table 2 a 35. oldalon), jelentős könnyebbségként beazonosítva a szerkezet átalakítását a standard-alapú rendszerből az egységes struktúra irányába. Míg a Kodifikáció bevezetése előtt az alkalmazók 80%-a vélte úgy, hogy a rendszer megtévesztő, addig a Kodifikáció bevezetése után már csak 31%. Mindezt úgy, hogy ezt a csökkenést kizárólag a szerkezeti átalakítás hatása váltotta ki, miközben a rendszer tartalmi elemei nem változtak. Egy probléma megválaszolásának átfutási ideje is jelentősen csökkent: 85%-ról 38%-ra a megkérdezettek körében, amelyet a tézis szempontjából fontosnak találtam.

Ugyanakkor érdemes azt is megemlíteni, hogy a Kodifikáció eredményeként tartalmi változás a US GAAP szabályokban nem történt, így a US GAAP érthetőségét a megkérdezettek nem látták jelentősen könnyebbnek. A Kodifikáció előtti állapotban 87%-a a válaszadóknak gondolta úgy, hogy a Kodifikáció még érthetőbbé teszi a számviteli szabályokat, azonban a Kodifikáció után már csak 81%, amelyből azt a következtetést vontam le, hogy a szabályozás tartalmi kérdései még mindig elég összetettek, azonban még így is elég magas az arány ahhoz, hogy egyértelműen kijelenthető legyen, hogy a Kodifikáció érthetőbbé tette a szabályozás számviteli tartalmát az új struktúrában.

⁹ Publikációval alátámasztva (Andor, Rózsa: „Should codification emerge in IFRS? Does form of regulation matter? ”, 2013, közzésre elfogadva, Acta Polytechnica Hungarica)

A fennmaradó két kérdés közül az egyik azt a problémát vizsgálta, hogy a keresés a rendszerben könnyebb lett-e? Érdekes módon itt olyan magas javulást nem lehet tapasztalni, mint a második kérdés esetében, azonban itt is tapasztalható elmozdulás, a Kodifikáció előtt 96%-a gondolta, hogy a Kodifikáció megkönnyíti majd a keresést, a Kodifikáció után már csak 79%, amelyet annak tudhatunk be, hogy a rendszerrel való ismerkedés még folyamatban van, hiszen nem olyan régen kezdték el az alkalmazók aktívan használni ezt a rendszert. Azonban a 79%-ot kedvezőnek minősítettem, hiszen itt már nincsen az alkalmazókban a jövőbeni, nem ismert rendszerrel szembeni illúzió, hanem egy már megismert, használt rendszert minősítettek így.

Az ötödik, egyben utolsó kérdés azt célozta meg, hogy érdemes volt-e bevezetni a Kodifikációt. A Kodifikáció előtt 95%-a tartotta kívánatosnak a rendszer bevezetését, a rendszer bevezetése óta ez 82%-ra csökkent, amely a kezdeti ismerkedési nehézségek után sem csökkent jelentősen, ezért ezt határozottan pozitív eredménynek értékeltem.

2. tézis (Rózsa, 2013¹⁰): A közép-európai számviteli előírások jellemzően egységes, törvénybe foglalt számviteli szabályok. A standard-alapú számviteli szabályozás alkalmazása alapvetően szokatlan, emiatt elterjesztése nehezkesebb is ebben a számviteli kultúrában.

A közép-európai régió általam vizsgált országaiban az IFRS alkalmazása kizárólag a tőzsdén jegyzett társaságoknak, bankok és biztosítók számára kötelező a konszolidált beszámoló készítése során. Emellett több ország választási lehetőséget ad arra, hogy a konszolidált beszámolót az IFRS szabályok szerint állítsák össze a nemzeti szabályok szerint elkészítendő konszolidált beszámoló mellett/helyett. Egyedi beszámoló esetén szinte példa nélküli, hogy engedélyezett lenne az IFRS alkalmazhatósága.

¹⁰ Publikációval alátámasztva (Rózsa Ildikó: „Difficulties of applying IFRS in Continental Europe from the perspective of Codification”, 2012, közlésre elfogadva, Periodica Polytechnica)

Ugyancsak tapasztalható az általam vizsgált országok esetében, hogy az IASB-vel együttműködve, illetve az 1606/2002. EU rendelet támogatásaként az országok standard-alkotó bizottságokat állítottak fel, melyeknek a célja az együttműködés és a nemzeti standardok megalkotása. Azonban a vizsgált országok bemutatásában egyértelműen látszik, hogy a standard-alkotó bizottság szerepe nemzeti szinten elsősorban tanácsadó jellegű, és többségében továbbra is a nemzeti szabályozást, a hazai számviteli törvényt használják.

Mivel az IASB honlapján 2013-ban vizsgálni kezdték az IFRS SME¹¹ várható bevezetésének lehetőségét az országokban, ezért azt is megnéztem, hogy milyen várakozások előzik meg, illetve milyen tárgyalások folynak a bevezetés érdekében a régióban. Az IASB által közzétett felmérésből látható, hogy a régió általam vizsgált országainak egyikében sem tervezik az IFRS SME bevezetését, és válaszukban azt jelzik, hogy ez még lehetőségként sem kerül szóba. Azért fontos ezt a tényt kiemelni, mert az IFRS SME egy egyszerűbb IFRS szabályozást tartalmazó standard a nem tőzsdei társaságok számára készült, ezért amennyiben az IFRS bevezetése általános lenne egy adott országon belül, akkor a kis- és középvállalkozások számára ennek az alkalmazása nyilvánvalóan egyszerűbb lenne. Ez azt is jelzi, hogy az IFRS teljeskörű, általános, átfogó bevezetése a vizsgált országokban a következő években még nincsen napirenden.

A vizsgált országok számviteli szabályait a 43. oldalon szereplő Table 4-ben foglaltam össze, részletesen megvizsgálva a 10 ország számviteli szabályozását és ezt követően bemutatva az egyes országok standard-alkotó szervezeteit.

A 2. csoportot megcélzó kérdőíves felmérésben szereplő IFRS-t alkalmazó társaságok kizárólag tőzsdén jegyzett társaságok, mivel ők azok, akik az IFRS-t biztosan ismerik és használják. A kérdőíves kutatásban résztvevő vállalatoknál megvizsgáltam, hogy milyen nemzeti számviteli szabályozási környezetben működnek, és a nemzeti szabályozásuk melyik struktúrát alkalmazza, a standard-alapú vagy inkább az egységes (kodifikált) felépítésű számviteli rendszert.

¹¹ IFRS SME: IFRS for Small and Medium-Sized Entities, a nem tőzsdén lévő társaságok számára elkészített egyszerűsített IFRS szabályozást tartalmazó standard.

A fentieket elemezve megállapítottam, hogy a közép-európai régióban a számviteli szabályozás jellemzően nem standard-alapú volt, hanem többségében egységes szerkezetű számviteli törvények kerültek kiadásra. Ez a megoldás – hasonlóan az amerikai Kodifikációhoz – a számviteli törvénybe integrálja a szükséges szabályozási változtatásokat, majd időnkénti aktualizálásával tesz eleget a számviteli szabályok frissítésének. A régió felhasználói számára ezért a jelenlegi amerikai rendszer szerinti keresés, a hivatkozások és a módosítások követése sokkal közelebb álló és követhetőbb feladat, mint az IFRS standardrendszerében való eligazodás.

Az egyes országok nemzeti számviteli szabályainak felülvizsgálata során megállapítottam, hogy néhány ország esetében megtalálható a kötelező vagy ajánlott számlatükör szerinti struktúra követése. A szakemberek számára e korábban kötelezően rögzített előírás feloldása gyakran „kapaszkodó nélküli” állapotot jelent, és komfort érzetet csökkent.

Több tanulmány is rámutatott (Aisbitt & Nobes, 2001; Evans, 2003) arra, hogy ezen még tovább ront az a körülmény, hogy az IFRS szakirodalma bár növekvő tendenciát mutat, de jellemzően az aktuális változatok csak idegen nyelven elérhetőek el, így a folyamatos frissítések, változtatások követése nehéz, a hivatkozások, a standardok közötti kapcsolódások feltárása pedig nehezen véghezvihető.

Guenther and Hussein (1995, p. 132). már 1995-ben felhívta a figyelmet arra, hogy a számviteli egységesítés legnagyobb gátjai az egyes nemzeti adórendszerek lesznek. A nemzeti számviteli szabályok szerint elkészített beszámoló szolgál az adózás alapjául, ezért jelentős ellenállást tanúsítanak az egyes országok az IFRS egyedi beszámolóhoz kapcsolódó bevezetésével szemben.

3. tézis (Andor, Rózsa, 2013¹²): Az IFRS jelenlegi rendszere jelentős tartalmi módosítások nélkül átalakítható egységes szerkezetű szabályozási rendszerre. Az átalakítás eredményeként kiszűrhetők a meglévő redundanciák, ellentmondások és feltárhatók a lényeges számviteli összefüggések.

Az IFRS-ek két kötelező érvényű elemből: a standardokból és az értelmezésekből, továbbá egy általános elveket tartalmazó elemből, a Keretelvekből állnak. Valamennyi standardot, illetve értelmezést a címének feltüntetése mellett a standard elnevezésének (IAS/IFRS) vagy az értelmező bizottság nevének rövidítésével (SIC/IFRIC) és a kiadásakor soron következő sorszámmal jelölnék. Mivel a standardok egy részét idővel visszavonták vagy az egyszerű módosításokat meghaladó mértékű fejlesztése miatt új standardba átszerkesztették, egyes sorszámok ma már hiányoznak a sorozatból.

A világstandardokká válás célkitűzésének megvalósítása jelentős fejlesztési munkák elvégzését igényelte és igényli az IASB-től. Ennek következtében, az évek során számos előírást módosítottak, illetve vontak vissza, és több új standardot, értelmezést adtak ki. Ahhoz, hogy az IFRS-ekre való átállás eredményes legyen, azaz a beszámolót készítők, felhasználók, ellenőrzők egyformán értelmezzék az elvárásokat és a közölt információkat, az átvett szabályozás bizonyos stabilitására is szükség van.

Jelenleg az IFRS szabályainak szétdaraboltsága még nem olyan magas fokú, mint az amerikai standardoké, hiszen sokkal kevesebb a standardalkotó testületek száma¹³ és kevesebb standard is került kibocsátásra, ám jelen állapotában sem egyszerű már az áttekinthetőség biztosítása.

¹² Publikációval alátámasztva (Andor, Rózsa: „Should codification emerge in IFRS? Does form of regulation matter? ”, 2013, közlésre elfogadva, Acta Polytechnica Hungarica)

¹³ a Kodifikáció előtt a következő standard típusokat adták ki különböző szervezetek az Egyesült Államokban: SFAS (FASB Statements), FSP (FASB Staff Positions), AICPA Audit and Accounting Guide, AICPA Interpretations, APB Opinions, ARB (Accounting Research Bulletins), FASB Derivative Implementation Group Issues (DIG), EITF (Emerging Issues Task Force), FIN (FASB Interpretations), FTB (FASB Technical Bulletins), IR (SEC Interpretive Release), PB (AICPA Practice Bulletins), QA (FASB Staff Implementation Guides), SAB (SEC Staff Accounting Bulletin), SOP (AICPA Accounting Statement of Position), SX (SEC Regulation S-X), TIS (AICPA Technical Inquiry Service), CON (Concept Statements)

Joggal vélelmezhető, hogy az IFRS világstandardokká való alakulása esetén, további új standardok szaporodásával rövid időn belül olyan áttekinthetlenné válhat a rendszer, mint az amerikai számviteli standardok esetében az újrakodifikálást megelőző időszakban. Kiindulva az amerikai Kodifikáció előtti állapot tapasztalatából, megvizsgáltam, hogy az IFRS jelenlegi szerkezete mennyire áttekinthető, összetett. **Felépíttem egy kapcsolati hálót**, amely megmutatja a hatályos standardok egymásra való hivatkozásait. A 3. táblázatban és az 1. chartban összefoglaltam a standardok egymásra való hivatkozásának, azaz az átfogó kép kialakításához szükséges kapcsolatok feltérképezésének feladatát. Jól látható, hogy a jelenlegi standardok felépítése, kapcsolati rendszere már jelen formájában is rendkívül szövevényes, egy IFRS alkalmazó számára az átfogó ismeret megszerzése hatalmas kihívást jelent, ezt a dolgozatomban egy példán keresztül is demonstráltam. A példában bemutattam, hogy jelenleg egy egyszerű, a tárgyi eszközök értékelésével kapcsolatos kérdés megválaszolásához az IFRS-ben legalább nyolc standardot, értelmezést kell tanulmányozni¹⁴, ezzel szemben a US GAAP-ben mindez egy helyen megtalálható.

Megállapítottam, hogy az IFRS-ben a standardok hivatkozási száma magas, bár jelen állapotában még kezelhető. Ám a standardok közötti kapcsolódások, hivatkozások száma olyan nagyságrendet ölt már jelenleg is, ami célszerűvé és indokoltá teszi az egységes szerkezet kialakítását.

Az amerikai Kodifikáció rendszere az egységesítés után hasonló struktúrát vett fel, mint amit a közép-európai nemzeti számviteli rendszerek is használnak (például a magyar számviteli törvény), így a struktúrája ismerősebb, mint a standard-alapú IFRS szabályozásé.

¹⁴ nem tekintve még az iparági specialitásokat

4. tézis (Andor, Rózsa, 2013¹⁵): Az IFRS jelenlegi rendszere a közép-európai régió jelenlegi felhasználói számára még kezelhető, de az egységes struktúra kialakítása jelentős könnyebbséget biztosítana számukra.

Megvizsgáltam, hogy a közép-európai régióban egy IFRS alkalmazó számára lenne-e igény egy egységes, kodifikált rendszerre, azaz az IFRS egységes szerkezetűvé való átalakítására. A 2. csoportba tartozó IFRS-t alkalmazó tőzsdei társaságok számára a kérdőíves kutatás az IFRS jelenlegi áttekinthetőségét célozta meg. Mivel az IFRS alkalmazók általában nem ismerik az amerikai Kodifikációs rendszert, ezért egy rövid összefoglalót és a Kodifikáció akkori struktúráját tettem mellékletbe.

A kérdőíves kutatás eredményét az 57. oldalon a 7. táblázat foglalja össze. A kutatás eredménye alapján a válaszadók jelentős része (77%-a) pozitívan fogadná az IFRS egységes szerkezetűvé való átalakításának lehetőségét. Ez ugyan nem olyan magas szintű, mint az Egyesült Államokban a kodifikációt megelőző 95%-os szint, de az magyarázható azzal is, hogy az IFRS tagoltsága ahogyan már kiemeltem még nem éri el az amerikai számvitel összetettségét. Kiderült, hogy a jelenlegi IFRS rendszer még áttekinthetőnek bizonyul a felhasználók részére, azonban a kutatás résztvevőinek válaszait összegezve látható, hogy az egységes struktúra kialakítása jelentős könnyebbséget biztosítana számukra.

A kérdőíves kutatás eredményére alapozva, az amerikai Kodifikáció struktúrájára épülve a jelenleg érvényes IAS/IFRS standardok, illetve az értelmezések (SIC, IFRIC) előírásait hozzárendeltem az egyes kodifikációs kategóriákhoz. A Kodifikáció struktúrájában követtem a jelenleg érvényes struktúrát, ehhez rendelve az IFRS szabályokat, melyeket természetesen harmonizálni, összehangolni és összeilleszteni kell az egyes részekből.

¹⁵ Publikációval alátámasztva (Andor, Rózsa: „Should codification emerge in IFRS? Does form of regulation matter? ”, 2013, közzésre elfogadva, Acta Polytechnica Hungarica)

Az IFRS kodifikálásával úgy gondolom, hogy az egyes országok ellenállása az IFRS bevezetésével kapcsolatban némileg csökkenhet, hiszen egy átláthatóbb, számukra megszokottabb struktúrájú előírást kapnának a jelenlegi standardlista helyett. Természetesen az adóközpontú számvitel dilemmáját ez nem oldaná fel, hiszen a legtöbb ország számára még mindig ez az egyik legfontosabb ellenérv az IFRS bevezetésével szemben. Az IFRS kodifikálásának előnyeit és hátrányait a dolgozatban egy SWOT analízisben foglaltam össze.

Fontosnak találtam megvizsgálni, vajon miért alakult ki az IFRS alkalmazók körében egy egységes szerkezet iránti igény, hiszen az amerikai standardokhoz képest az IFRS szabályozásában való „standard-tenger” még nem alakult ki, illetve összetettségét tekintve a standardalkotás folyamata könnyen áttekinthető. Úgy gondolom, hogy a számviteli szakemberek által megszokott struktúra elhagyása a vizsgált országok esetében problémát okoz, melyet nem támogat az a tény, hogy a nemzeti beszámolásban továbbra sem a standard-alapú szabályozás a jellemző az egyedi beszámolók vonatkozásában, így a két különböző felépítésű rendszert egyszerre kell alkalmazniuk.

A tőzsdéken lévő társaságok beszámolóin túl még jelentős számú ország nem fogadta el az IFRS szabályozását nemzeti számviteli szabályozásnak és az ellenállás sok esetben számviteli előírások különbözőségének, adószempontoknak, valamint a rendszer felépítésének, azaz standard-alapú struktúrájának köszönhető.

4. Az értekezés felépítése

A dolgozat *első* fejezetében célzottan áttekintem és rendszerezem a kutatási témám motivációját, módszertanát, valamint a téziseket mutatom be. A *második* és a *harmadik* fejezet – az előrehozott összegzés után – valójában a bevezetést és a főbb fogalmak ismertetését tartalmazza. Értelezésem tartalmi mondanivalóját az ezt követő negyedik, ötödik és hatodik fejezetben fejtem ki.

A *negyedik* fejezetben bemutatom az amerikai kodifikációs rendszer kialakulásának történetét, ennek kiváltó okait, illetve a kodifikáció kialakításának főbb állomásait, kiemelve a jelenlegi kodifikált rendszer főbb sajátosságait valamint részletezem az FASB által végzett kérdőíves kutatás kiváltó okait és ismertetem a felmérés eredményeit.

A negyedik fejezetben ismertetem a Kodifikáció felépítését, ennek használati módját, illetve a szabályozásra gyakorolt hatását. A Kodifikáció bemutatása után az ebben a fejezetben bemutatott FASB által végzett kérdőíves kutatásban feltett kérdések megismétlésére kerül sor, azonban már a bevezetés eredményének vizsgálatának motivációjával: sikeres volt-e a Kodifikáció az alkalmazók részére? Az első csoport számára az FASB által még 2007-ben elvégzett kérdőíves kutatását folytatva, ugyanazon kérdéseket tettem fel, mint 2007-ben. A kérdések újbóli feltevésével azt vizsgáltam, hogy mennyire érte el a célját a Kodifikáció, megszűntek-e a korábbi problémák. A fejezet a kérdőíves kutatás eredményeinek bemutatásával és a kutatás kiértékelésével, következtetések levonásával zárul.

Az *ötödik* fejezetben – építve az amerikai rendszer bemutatására – ismertetem az IFRS jelenlegi felépítését, valamint ennek nehézségeit egy közép-európai IFRS alkalmazó szemszögéből. A fejezetben kerül bemutatásra az IFRS kapcsolati hálója, a standardok közötti hivatkozások feltérképezése, valamint annak bemutatása, hogy egy standard-alkalmazó számára milyen összefüggéseket kellene feltárni, ismerni.

Az IFRS standardok összetettsége után az ötödik fejezetben még megvizsgálom néhány közép-európai ország jelenleg érvényes számviteli szabályozását, ahol a vizsgálat célja elsősorban az, hogy standard-alapú vagy egységes szerkezetű (kodifikált) szabályozást írnak-e elő. A fejezetben 10 ország számviteli szabályait vizsgálok különböző szempontok alapján, melyek bizonyos kérdésekre való válaszként kerültek összehasonlításra, például kötelező-e az IFRS alkalmazása az adott országban az egyedi beszámolókra vonatkozóan? Megvizsgálom az egyes országok szabályozásának szerkezetét, a standard-alkotási folyamatokat (ahol van), illetve a várható változásokat az IFRS bevezetésével kapcsolatban. A fejezetben nyilvánvalóvá válik az IFRS struktúrájának szokatlansága a vizsgált országokra vonatkozóan. A fejezetben már lehetőségként vetem fel az IFRS kodifikáció

szükségességét.

A *hatodik* fejezet tartalmazza a Kodifikáció lehetőségét az IFRS szabályozásában. A fejezet első részében egy példán keresztül illusztrálom egy számviteli alkalmazó részére, hogy abban az esetben ha egy egyszerű számviteli kérdésre keresi a választ, akkor az IFRS és a US GAAP rendszerekben milyen módon kell keresnie, illetve mennyivel nehezebb az IFRS-ben valamilyen kérdésre megtalálni a választ az US GAAP-hez képest.

Az IFRS Kodifikáció lehetőségét továbbra is szem előtt tartva a fejezetben megvizsgálom az eddigi ismeretek birtokában egy SWOT analízis felépítésével, hogy az IFRS kodifikációjának milyen erősségei, gyengeségei, lehetőségei és fenyegetései merülhetnek fel.

Az eddigi kutatások után a jelenlegi IFRS alkalmazó társaságoknak kiküldött kérdőívek eredményeit ismertetem és értékelem. Az IFRS alkalmazók részére ugyancsak az FASB által 2007-ben megfogalmazott kérdéseket tettem fel, adaptálva ezeket a kérdéseket az IFRS problémáira. Ebben a vizsgálati szegmensben az volt a célom, hogy megállapítsam, fennállnak-e azok a problémák, potenciális veszélyek, amelyek az amerikai kodifikációs folyamatot generálták és elindították. A fejezet a két kérdőíves kutatás eredményeinek feldolgozása után alátámasztotta, hogy igényelnék-e és kedvezően fogadnák-e a megkérdezettek az IFRS kodifikációját.

A fenti eredmények és következtetések levonása után és kísérletet tettem arra, hogy a jelenleg érvényes IFRS standardokat, értelmezéseket beillessem egy az amerikai kodifikációs struktúrának megfelelő szerkezetbe. Végeredményben létrehoztam egy, az amerikai rendszerrel és a kontinentális európai rendszerekkel könnyebben összehasonlítható és áttekinthető rendszert.

Az értekezést egy összefoglaló fejezettel és következtetéseimmel zárom.

5. Az értekezés főbb szakirodalma

- 1) Aisbitt, S. and C. Nobes, 2001. The True and Fair View Requirement in Recent National Implementations, *Accounting and Business Research*, 31(2): 83-90.
- 2) Choi, F.D.S., C.A. Frost and G.K. Meek, 2002. *International Accounting* (4th ed.), Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, Pearson Education.
- 3) Christensen, HB, 2012. Why do firms rarely adopt IFRS voluntarily? Academics find significant benefits and the costs appear to be low. *Review of Accounting Studies* 17(3): 518-525.
- 4) Deloitte Global Services Limited, 2010. IAS Plus Implementation of the IAS Regulation (1606/2002) in the EU and EEA, Available at <http://www.iasplus.com/europe/1007ias-use-of-options.pdf>.
- 5) Eberhartinger, E.L.E., 1999. The Impact of Tax Rules on Financial Reporting in Germany, France, and the U.K., *The International Journal of Accounting*, 34(1): 93–119.
- 6) Eilifsen, A., 1996. The Relationship Between Accounting and Taxation in Norway, *The European Accounting Review*, 5 (Suppl.): 835–844.
- 7) Evans, L., 2003. The True and Fair View and the ‘Fair Presentation’ Override of IAS 1., *Accounting and Business Research*, 33(4): 311–325.
- 8) FASB (Finance Accounting Standards Board), 2008. Accounting Standards Codification Notice to Constituents (v1.05), Available at <http://asc.fasb.org/imageRoot/10/5724610.pdf>.
- 9) Guenther, D.A. and M.E.A. Hussein, 1995. Accounting Standards and National Tax Laws: The IASC and the Ban on LIFO, *Journal of Accounting and Public Policy*, 14: 115–141.
- 10) Haller, A., 2002. Financial Accounting Developments in the European Union: Past Events and Future Prospects, *The European Accounting Review*. 11(1): 153-190.
- 11) Herz, R. H., 2003. A Year of Challenge and Change for the FASB, *Accounting Horizons*, 17(3): 247–255.
- 12) Holeckova, J., 1996. Relationship Between Accounting and Taxation in the Czech Republic, *The European Accounting Review*, 5 (Suppl.): 859-869.
- 13) Hoogendoorn, M.N., 1996. Accounting and Taxation in Europe – A Comparative Overview, *The European Accounting Review*, 5 (Suppl.): 783-794.
- 14) IFRS Foundation, 2011. Available Translations, Available at <http://www.ifrs.org/Use+around+the+world/IFRS+translations/Available+translations.htm>.
- 15) Jaruga, A.A. and A. Szychta, 1997. The Origin and Evolution of Charts of Accounts in Poland, *The European Accounting Review*, 6(3): 509-526.
- 16) Lamb, M., C. Nobes and A. Roberts, 1998. International Variations in the Connections Between Tax and Financial Reporting, *Accounting and Business Research*, 28: 173-188.

- 17) Nobes, C, 2011. IFRS Practices and the Persistence of Accounting System Classification. *Abacus – a Journal of Accounting Finance and Business Studies*, 47.: 267-283.
- 18) Street, D.L. and R.K. Larson, 2004. Large Accounting Firms' Survey Reveals Emergence of „Two Standard” System in the European Union, *Advances in International Accounting*, 17: 1-29.
- 19) World Bank, 2008. Report on the Observance of Standards and Codes (ROSC) Bulgaria, Available at: http://www.worldbank.org/ifa/rosc_aa_bgr_eng_08.pdf.

6. Az értekezés szempontjából releváns saját publikációk

Magyarországon megjelent angol nyelvű folyóiratcikk

- 20) Rózsa Ildikó: „Difficulties of applying IFRS in Continental Europe from the perspective of Codification”, 2012, közlésre elfogadva, *Periodica Polytechnica*
- 21) Andor György, Rózsa Ildikó: "Should Codification emerge in IFRS? Does form of regulation matter?", 2013, közlésre elfogadva *Acta Polytechnica Hungarica*
- 22) Rózsa Ildikó: „New trends in Consolidation – challenging of new IFRS rules”, 2012/20/1, *Periodica Polytechnica*

Magyar nyelvű könyv, könyvrész

- 23) Balázs Á, Boros J, Bosnyák J, Gyenge M, Györffi D, Hegedűs I, Kováts E, Lakatos L, Lukács J, Madarasiné Szirmai A, Matukovics G, Nagy G, Ormos M, Pavlik L, Pál T, Rózsa I, Székács P, Tardos Á, Veress A, in Bosnyák János, Kováts Erzsébet (szerk.): Nemzetközi számvitel tankönyv: IFRS-ek rendszere. Budapest: Magyar Könyvvizsgálói Kamara, 2006.,
- 24) Lakatos, Kovács, Mohl, Rózsa, Szirmai: A Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok elmélete és gyakorlata, 2013.,
- 25) Baumgartner F, Búdy Z, Kapásiné B. M, Karai É, Lakatos L., Márkus M, Rózsa I, Székács K. Rózsa Ildikó (szerk.) IFRS written course. 2008.
- 26) Rózsa, I. (2010): Az amerikai standardok újrakodifikálása. Számviteli Tanácsadó II. évfolyam:(2. szám) pp. 15-17. (2010)
- 27) Madarasiné Sz.A, Matukovics G, Rózsa I, (2004): IAS vs. US GAAP, Hazai és nemzetközi jogszabályok, számviteli magyarázatok gyűjteménye, Verlag Dashöfer, Budapest.
- 28) Karai Éva, Rózsa Ildikó: "Nemzetközi számvitel II", BME Számvitel mesterszak jegyzet, Budapest, 2013